

Ota Pavel (1930 – 1973: Smrt krásných srnců a jak jsem potkal ryby (1971 – 1974)

1. Literární druh a žánr, literárněhistorický kontext, umělecký směr / tvůrčí skupina, údaje o autorovi ve vztahu k dílu;
2. Doba a místo (děje);
3. Zvláštnosti kompozice;
4. Hlavní postavy a jejich charakteristika;
5. Námět, témata, hlavní motivy;
6. Jazykové zvláštnosti;
7. Kulturní souvislosti.

Jak jsme s tatínkem servírovali úhořům

Můj povedený tatínek mě jednou vzal pokládat šňůry. Vypracoval skvělý a hlavně smělý plán, jak zaručeně dostaneme úhoře. (...)

Tatínek také říkal, že musíme počkat na vhodnou dobu. Až zmizí měsíc a zatáhne se obloha a hvězdy budou spát. A také až se trochu zdvihne a případně zakalí řeka, až bude malý zákalek.

Zatím jsme konali horečné přípravy. Rozstříhali jsme dvě fungl nové šňůry na prádlo a brousili pilníkem hroty háčků, aby správně vnikly do úhořích tlamiček. Opatřovali jsme návnadu. Zašli jsme na potok a nachytali překrásné rybičky, střevle potoční. (...) Tatínek dokonce prohlásil, že se z toho úhoři podělají. V Luhu jsme strejdovi Proškovi zničili rýčem málem celou zahrádku, abychom našli pár rousnic. Ale byli jsme perfektně připraveni a vybaveni.

Začalo hustě a vydatně pršet a můj tatínek si mnul ruce. (...) Na přívoz přišla tehdy nějaká návštěva, hrála se promoklá u kamen, tatínek před nimi nechtěl mluvit a jenom na mě občas mrkal, že nastává ta pravá doba.

Za šera jsme se vytratili. Na nohou gumáky, na sobě gumové pláště a v srdcích naději. Šli jsme proti vodě, desítky metrů nad řekou po pěšině, která se hodila spíš pro kamzíky než pro lidi. Nevím, jak dlouho jsme šli, ale bylo to strašný. Kluzké kameny a hluboké srázy, větve šlehající do obličejů a padající déšť. (...)

Po dlouhé době jsme stanuli na Palouku. Tatínek položil řízkovničku se střevlemi a vyndal z batohu šňůru. Obrátil se na mě a zase řekl:

„Krásná noc. Naservírujem jim to, že se z toho podělají.“

Chytl ho ten pravý pytlácký zápal a vášeň. Napichoval střídavě návnady. (...) Skončil akci a přikázal mi:

„Svlíkní se!“

Svlékl jsem se a ohlížel se po řece. (...) Sundával jsem si kalhoty a tiše jsem řekl:

„Tatínku, ta řeka stoupá.“

Nevím, jestli mě slyšel, ale vůbec na má slova nereagoval. Stál jsem na břehu v tom stavu, v jakém mě maminka přivedla na svět, a bůhvíproč jsem si přikrýval přirození. Tatínek povídal:

„Vezmi tu šňůru a jdi s ní do řeky. Až bude napnutá, tak pust' kámen.“

Pořád jsem stál. Zaslých jsem, jak uprostřed řeka hučí. Dostal jsem strach. Stál jsem jak mezek, kterého nutí jít tam, kam se mu vůbec nechce. Ale neměl jsem sílu říci, že tam nepůjdu. Tatínek řekl:

„Jdi a neboj se. Jsi můj syn. Jsi přece po mně.“

Vzal jsem kámen a podíval jsem se po něm. Zřejmě měl už taky strach, ale bylo mu líto těch ztracených investic. (...)

Vkročil jsem do řeky. První pocit nebyl zlý. Voda mě lechtala do lýtek a potom do kolen. Jemně proudila podle břehu a pospíchala do větších proudů. Když mi vystoupila k boku, uvědomil jsem si, jak proud sílí. Musel jsem stále více zaklesávat nohy mezi kameny a stavět se proti vodě. A přitom jsem držel veliký kámen s ochablou, prověšenou šňůrou. Viděl jsem ještě na břehu tatínkovu siluetu a slyšel jsem, jak mě voláním povzbuzuje, jako když jsem hrával fotbal a později hokej. (...)

Jakým právem mě do toho žene, když sám neumí plavat? To mi řekla maminka, když jsem se ptal, proč se s námi tatínek nikdy nekoupe. To úhoři mu zaslepili oči, že chce, abych šel dál. Řeka mi sahala k ramenům. A pak mi byla až po krk. Cítil jsem její sílu. To už nebyla ta včerejší řeka. To byla jiná řeka. Zabijácká. Zmocnil se mě její proud a jej vlny se mnou smýkaly a řvaly, proč jsem sem přišel a že jsem drzý. Zmohl jsem se na výkřik:

„Tatínku!“

Voda mi vnikala do úst, ztrácel jsem půdu pod nohama. (...) Držel jsem se křečovitě provazu a cítil jsem, jak mě něco docela pomalu táhne ku břehu. Tatínek mě přitáhl až do mělké vody. Byl jsem největší tvor, jakého měl v životě na šňůře anebo na udici. (...)

Seděl jsem na bobku a myslel jsem na to, že dnes jsme se zatím podělali my. Asi to bylo tím, že úhořům přišla na pomoc jejich matka – řeka.

Smrt krásných srnců

(...) A najednou to skončilo, protože přišel bývalý svobodník pan Adolf Hitler, který měl pod nosem knírek jako můj milovaný strejda Karel Prošek. Luh neměl tenkrát místní rozhlas, a tak sem chodil bubnovat nad chalupy obecní policajt Karel Kovařík s nasazenou rakouskou čepicí, bývalý švec, nahluchlý jako dvě polena, celý ošuntělý. (...)

A jak přišel ten Adolf Hitler, pan Kovařík vybuchoval a vykřičel:

„Na vědomost se dává, že se v této zemi zřizuje protektorát Böhmen und Mähren.“

Můj tatínek těžce nesl, že nesměl na Křivoklát, a nebýt naší maminky, které se bál jen o trošku míň než Adolfa Hitlera, už dávno by tam zajel. V třetím roce války povolali můj bráchy Huga a Jirku do koncentráku a on povídal doma:

„Ti kluci se potřebujou před odjezdem najíst. Masa. (...)“

Tatínek nesměl jezdit na kole jinam než do práce, nesměl opustit bez povolení bydliště, a ryby už vůbec nesměl lovit, neboť nežil na Riviéře, ale v protektorátě, obklopen pozorností četníků a gestapa. (...)

Tatínek opustil náš buštěhradský dům čp. 54 bez hvězdy, odpáral si ji a strčil do kapsy, na tandem dal batoh, pytle a skládací haltýř na úhoře. Maminka nadávala, dost. (...)

„Karle, kde je Holan? Je tam kapitální kus, srnec jako tele.“

„Já bych to, pane nedělal. Odpoledne tady šli Němci někam do hájovny. Celá skupina. Měli na krku malé kulometry.“

„Říkal jsi, že mi půjčíš toho svýho psa.“

„Když s vámi půjde. Holane!“ (...)

Holan seděl, jenom mrkal očima a prohlížel si dál mého tátu. Bylo jasné, že s ním nepůjde, nešel nikdy s nikým. Můj tatínek ho znovu prosil, jako neprosil nikdy nikoho, ale marně. Říkal mu Holane, Holanečku, ale bylo to zbytečné. Pak už začínal být zoufalý, a byl na pokraji toho stavu, kterému se říká šílenství. Vyndal z kapsy tu malou plátěnou hvězdu JUDE a ukazoval ji Holanovi a křičel:

„Já jsem teďka žid a žádný buřty nemám. Sám bych nějaký potřeboval. Jsem žid a potřebuju pro můj báječný kluky maso a ty mi ho musíš opatřit!“

Pak mu tekly slzy, otočil se a šel k pěšině, vedla na ostrov. (...) Ale na začátku cestičky to přece jen nevydržel a otočil se.

Oči psa a člověka se střetly. Dívaly se na sebe dlouho, snad celý věk, světla v nich zhasínala a rozsvěcovala se, a co si říkaly, to se nikdo nedoví, protože jsou oba mrtví, a i kdyby byli živi, nikdo by se to nedověděl, protože oni sami to stejně nevěděli. Snad nadávali na psí život, snad na židovský, ale to je všechno snad. Holan vstal, protáhl se a šel líně jako obyčejný převoznický pes za svým tatínkem, jako by mu odjakživa patřil. Na pěšině se změnil v toho vlka. (...)